

COVENANT IMPERATIVE SINCERITY AND SUICIDAL THINKING IN THE PRIVACY OF CONFESSION

Diana Sofian
PhD student, University of Botoșani

Abstract: Key issue of gender autobiographical honesty is still a criterion that does not allow a precise definition of it. This and that writing about yourself involves splitting ego phenomenon at the boundary between conscious and unconscious. Or, assuming pact assumed risk autoînșelării involuntary self scripted biopic covering the one of his own views.

Keywords: autobiography, diary, self, obsession with death, suicide.

Problemă-cheie a genului autobiografic, sinceritatea e totuși un criteriu care nu permite o definiție exactă a acestuia. Aceasta și pentru că scrierea despre tine însuși implică dedublarea eului, fenomen la limita dintre conștient și inconștient. Or, presupunând pactul asumat, există riscul autoînșelării involuntare, sinele scriptic acoperindu-l pe cel biografic propriei sale vederi.

Cu atât mai controversată este granița amintită în cazul notațiilor suicidare. În cazul acestora, gândul convertit în scris este deja un pas de la intenție la faptă, putând fi primul în seria fatală sau putând, prin efectul său terapeutic, să anuleze fapta, ochii eului biografic mulțumindu-se să contemple intenția, devenită act al eului scriptic.

„Luptă permanentă împotriva perisabilității, jurnalul nu reușește să evite lucrul de care se teme cel mai mult: spaima de moarte și moartea [...] Neputând să trăiască moartea, scriitorul o gândește”¹, notează Mircea Mihăieș în culegerea sa de studii Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea, sub titlul Tema autorului. A gândi moartea.

Din acest punct de vedere, nu ar exista decât jurnale de criză, dacă respectăm dihotomia propusă de Mihai Zamfir, potrivit căreia jurnalul existențial este acela care conține „o doză apreciabilă de altruism, de renunțare la propriile obsesii”²

Interesant este că diferența de viziune continuă, aproape simetric: nu departe de locul amintitei afirmații, Zamfir precizează, mai jos, că „implicarea în cultură nu poate fi trucată”, pentru a argumenta imboldul unui fond cultural care ar determina jurnalul de existență.

La rândul său, Mircea Mihăieș se dovedește categoric și de necontrazis, vorbind despre pactul sincerității sub impulsul propriilor demoni: „Dorința sinuciderii nu poate fi trucată”.

Ideea continuă reflecțiile asupra sensului pasajului platonician, la care face aluzie Vladimir Jankelevitch în capitolul Meditație asupra morții din al său Tratat despre moarte: „Căci, judecătorilor, a te teme de moarte nu este alta decât a te crede înțelept fără să fii; este a zice că știi ceea ce în fapt nu poți ști. Nimeni nu-și poate da seama ce este moartea, dacă nu se întâmplă să fie pentru om cea mai mare fericire; cei ce se tem de ea fac, deci, ca și cum ar ști cu siguranță că moartea este cea mai mare dintre nenorociri”³ spune Socrate în Apărarea sa, iar Jankelevitch conchide: „Platon avea dreptate. Nu există în moarte nimic *de știut*.”

¹ Mircea Mihăieș, Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea, Editura Polirom, Iași, 2005, p.14.

² Mihai Zamfir, Jurnal de criză și jurnal de existență. Tipologia jurnalului intim românesc, în Cealaltă față a prozei, Editura Univers, București, 1985, p. 104.

³ Platon, Apărarea lui Socrate, în Banchetul și alte dialoguri, Editura Mondero, București, 2002, p.21.

„Orice act de creație e o sfidare a morții. În fond, problematica morții apare în jurnal cel mult ca o temă a autorului. Așadar, un leitmotiv cultural. Experiența morții nu poate fi trăită și resimțită de cel care scrie în afară actului scrierii. Altminteri – ca în cazul sinucigașilor – ea ar pătrunde nemijlocit în scris, adică în viață, și ar anula-o cu brutalitate”.

Împărțind jurnalele centrate pe obsesia morții ca subiect permanent al meditației în jurnale ale spaimii de moarte și jurnale ale fascinației morții, Mihăieș distinge între spaima de moarte și fascinația acesteia, de natură patologică. Ambele tipuri caracterizează jurnale ale marilor sinucigași, în care dedublarea nu a funcționat terapeutic, ci dimpotrivă: punerea pe hîrtie a motivelor pentru care sinuciderea e singura soluție necesară, hrănirea obsesiei din propria ei imagine materializată în cuvînt au înghețat sîngele roșu otrăvit de cerneală. Chiar dacă ideile se hrănesc din ele însele, ține să sublinieze autorul, „Nimeni nu se sinucide doar pentru că ține un jurnal intim, ci scrie ca și cum ar călători cu un vehicul al disperării”. Definindu-l ca soluție improbabilă sau non-soluție, Mihăieș formulează, antitetice afirmații precedente: „Niciun jurnal nu a împiedicat vreodată pe cineva să se sinucidă!”

Or, disperarea este punctul de maximă criză al nevrozei, punctul de rupere în care se generează saltul peste ori căderea în neant. Este tentația acută a dispariției ca soluție finală. Chiar și în cazul celor care cad, jurnalul este semnul punerii în loc a ceva, a unui semn.

De fapt, jurnalul, prin denumirile sale diverse, note, însemnări zilnice, e o istorie a vieții și, prin chiar acest fapt, una a morții și în același timp o opoziție programatică față de moarte. Dincolo de moartea eului de carne se întinde veșnicia eului de hîrtie. În acest sens, motivația ascunsă, dismiulată, a oricărui jurnal este obsesia morții și în același timp nu se poate spune că ar exista tipul pur al jurnalului *decriză*, din moment ce există salvarea prin înveșnicirea ei.

De cele mai multe ori, jurnalul rămîne, spune eseistul, „o terapeutică în măsura în care, obligînd la auto-analiză și introspecție, ar trebui să îndepărteze de act, nu să-l amplifice. Din acest punct de vedere, jurnalele sinucigașilor au în ele ceva inautentic, înfricoșător: ele ar fi trebuit să salveze personajul care se confesează, dar sfîrșește prin a-l distruge.”

Dacă jurnalul sinucigașilor este văzut ca „o formă de dialog cu moartea”, în locul dialogului cu alteritatea viului, respectînd în cel mai înalt grad clauza secretului, celelalte presupun doar dorința unei retrageri din fața presiunilor societății, o tentație a relaxării nu în moarte, ci în contemplarea gîndului, a meditației în fața morții. Meditație cu atît mai tentantă cu cît mai goală de conținut, cum am observat deja. În plus, realizată în prezența unui al treilea, ochiul cititor, al celui care se scrie și a celui care doar îl citește. E o caracteristică a comportamentului suicidar privirea din afară, nu neapărat ținînd de fragilitatea sau de imaturitatea ființei, ci de natura însăși a actului: nu decizie: „Am să mă omor”, ci cochetare cu gîndul, cu intenția, în fapt cu speranța că izolîndu-l, reificîndu-l, răul poate dispărea: strategie a exhibiționismului, nici simplă, nici conștientă, însă, din moment ce, ca și în cazul nevroticilor, actul confesării se dovedește imperativ și incontrollabil, dar se cere asumat, în final, de către autoritatea sinelui, prin „perversitatea continuă a voinței”.

„Drama jurnalului intim pornește de la strategia sa fundamentală”, punctează în continuare Mircea Mihăieș: „de la încercarea disperată de a concilia cele două ființe simultan existente în confesiune: identitatea și alteritatea – un autor care este totodată și subiectul exercițiului confesiv”.

Soluțiile întrevăzute de Jankelevitch ca alternativă a imposibilității gîndirii morții (și mai cu seamă a morții proprii) sunt: „sau să gîndim asupra morții, în jurul morții, cu privire la moarte, sau să ne gîndim la altceva decît la moarte, de exemplu la viață.”⁴

Jurnalele pe care le voi analiza mai departe sunt asemănătoare din perspectiva notațiilor *despre, în jurul, cu privire la moarte*. ele diferă însă sub aspectul viziunii răsfrînte

⁴ Vladimir Jankelevitch, op. cit., p. 39.

în operă: astfel, dacă în Jurnal Titu Maiorescu dezvăluie celălalt versant al Olimpului, cel abrupt, sincopat, sacadat, de neghit în seninătatea Operei sale, Jurnalul intim al lui Marin Preda reia, ca o temă cu variațiuni, punctele de fugă al morții, revenind la acesta oriîncotro l-ar fi îndreptat teme sale narative. De notat și faptul că o obsesie propriu-zisă a morții, ca maladie mortală, nu putem diagnostica la niciunul din cei doi, în ambele cazuri tensiunile, traumele nevrotice rezolvându-se într-o dimensiune culturală a morții, ceea ce presupune conștientizarea și sustragerea prin creație.

„Paradoxal, grijile reprezintă adevărata incurie providențială.[...]la fel cum septicemia este mai ușor de combătut când este localizată într-un punct de fixare, angoasa generalizată (prin definiție, n.m., D.S.), devine benignă când coagulează și se depune sub formă de griji concrete.”⁵

În ce constau aceste griji? În neputința ruperii unei limite autoimpuse, în cazul lui Maiorescu. Este vorba despre cercul de cretă al căsniciei, în spațiul căruia se simte de la o vreme prizonier. Moartea este curtată, nu ca o ispășire a vinii, ci ca o eliberare, ca o relaxare din existență. Sinuciderea e văzută ca o salvare, jurnalul accentuând acest aspect, și nu latura depresivă a actului în sine sau a mobilurilor acestuia.

Dar să clarificăm prin exemple: mai întâi, surda sîcîială, agresiunea *celuilalt* care se vrea dominator în spațiul de joc al eului conjugat: „Clara și Livia încă la Berlin. Scrisori de acolo, apăsătoare, sfedelitoare, în fond lipsite de dragoste, fiecare gîndind la sine și nelăsîndu-mă pe mine în pace” (Miercuri, 11/23 aug, 1876, București).

Apoi, introspecția, tentația aruncării în gol ca inevitabilă la capătul mort al unui drum: „1856, 1866, 1877 – 20 de ani petrecuți în mod conștient. Mie însă îmi par ca un fruct copt, gata să cadă. Ce-mi mai poate oferi mie viața? Cunosce femeia, știu ce înseamnă căsătorie și iubire, cunosce prietenia, am urcat pe culmile ambiției și am simțit arta. Profesor am fost, scriitor de asemenea – ce să mai aștept? Cine a dobîndit în sine indiferența de moarte a terminat cu viața. Ce să fac? Dar când creierul se dilată iarăși, balonul de aer se înalță iar în tării, privește abisul din perspectiva păsării în zbor și-și pare sieși plin de măreție. C’est un misère.” – intenția s-a contemplat pe ea însăși și astfel nu „s-a spăriat gîndul”, ci, mai mult, s-a degustat în fața propriei neputințe.

Iminența catastrofei, presimțită prin „imposibilitatea de metamorfozare a angoasei în anxietate”⁶, cuprinde în sine, prin concretizare, posibilitatea asumării ei sub formă de eșecuri, de compromisuri mai mici: „joi seara, 8/20 dec 77. Nefericit sufletește. Avocatura merge bine, am scăpat de datorii, casa este în ordine, dar dorul de fericire mă torturează ca o idee fixă. De casa mea mi-e urît de moarte; e curios cum, din vremea ministeriatului încoace, îmi este peste putință să mă mai simt mulțumit de nevastă-mea. În adîncul sufletului mă îngrozesc de viața mea de zi cu zi. Suntt însă mai aproape de rezolvare. Dacă avocatura merge astfel înainte, pot economisi un mic capital pentru nevastă și copil. Aceasta este datoria mea. După aceea însă n-aș mai vrea să exist. Nu mai pot”. Și încă, adăugînd infiltrările subtile și inconștiente ale negării intenției: „1878 – 20 ian/1 febr. Eu însumi m-am gîndit ieri mult la sinucidere și pentru a suta oară mi-am spus că n-o pot face, atîta timp cît nu las destui bani familiei mele. Niciodată însă la sinuciderea cu un glonte. Dimpotrivă, cînd m-am dus, pe la orele 5, în odaia mea de dormit, să mă culc, îmi zugrăveam cu jind moartea cu cloroform, să pășești în neant, adormind, cu un burete cu cloroform pe obraz.”

Germenele vitalității plesnește cîteva notații mai încolo: „În acea miercuri noapte convorbire cu Emilia (pentru a o abate de la sinucidere) în parloarul ei”.

Însemnările în acest registru se încheie ciclic, cu punctarea sîcîielilor descurajatoare: „Sunt atît de acrti, datorită sclaviei mele conjugale, de orice constrîngere dina fară, fie cît de

⁵Idem, ibidem, p. 52.

⁶ Karen Hornez, Personalitatea nevrotică a eopcii noastre, cap III, Anxietatea, Editura Univers enciclopedic gold, București, 2010, p. 35.

mică, încît degenerez într-un mare egoist. E drept că-i menajez încă ope ceilalți, dar mi-e silă. Mi-e lehamite de toate, viața mi se apre scurtă și pierzîndu-se chiar sub ochii mei într-o îngrădire lipsită de bucurii.”

De partea cealaltă, Preda, asaltat de demonii fricii de a eșua în dragostea conjugală, căutînd să-i exorcizeze cu riscul pierderii controlului: „Sinaia, 24 august '58, orle 5 după-amiază. „Chindi⁷ spunea că gîndurile pe care le provoacă o boală sunt emanația bolii, dar nu corespund cîtuși de puțin cu boala, adică nu reprezintă deloc gradul de gravitate al ei. El spune că toți bolnavii de nevroză se plîng de impulsuni nepermise, ar lovi, ar da cu cuțitul etc., dar nu i s-a prezentat niciun caz în care bolnavul să fi urmat impulsul. Eu însumi, din disperare, m-am gîndit la sinucidere, dar îmi dădeam seama că niciodată n-aș ptea pune în practică așa ceva.[...] o singură măsură e necesară: să conduc eu această criză, și nu criza pe mine.”

Răul însă, odată declanșat și posibilitatea de a-l opri inexistentă, se manifestă și în corporalitatea sinelui care-l suportă astfel de două ori: boala ajunge la faze agonice, femeia iubită nu suportă imaginea dezastrului provocat de ea însăși, iar atingerea aripei morții, la propriu, determină la Preda o serie de gînduri amare, dar pămîntene, ba chiar celeste: „Nu aș pierde-o decît dacă ar muri, și nici atunci”. Autoterapia prin jurnal își face efectul: „Destul cu obsesiile! Jos obsesiile! [...] Altă obsesie să nu mai existe în afară de scris, altă pasiune să nu mă mai viziteze. Arta nu trădează niciodată dacă îi jertfești consecvent tot ce ai mai bun. E singura pasiune care creșt din propriul ei foc și pe care numai moartea o curmă.”

Ale sinucigașilor su numai a încercașilor, jurnalale sunt un spațiu al interiorității ce stă, oricum, să se deschidă.

„Moartea transformă viața în biografie, retroproiectează asupra ei o lumină, o ordine, și uneori un sens moral.”⁸

BIBLIOGRAPHY

1. Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Iași, Editura Polirom, 2005, p.14.
2. Mihai Zamfir, *Jurnal de criză și jurnal de existență. Tipologia jurnalului intim românesc, în Cealaltă față a prozei*, București, Editura Univers, 1985, p. 104.
3. Platon, *Apărarea lui Socrate, în Banchetul și alte dialoguri*, București, Editura Mondero, 2002, p.21.
4. Karen Hornez, *Personalitatea nevrotică a epocii noastre*, cap III, *Anxietatea*, București, Editura Univers enciclopedic gold, 2010, p. 35.
5. Marin Preda, *Jurnal intim*, București, Editura Cartea Serv, 2007.

⁷ Marin Preda, *Jurnal intim*, Editura Cartea Serv, , București, 2007. Chindi – Kindy Sonnerreich, medic psihiatru.

⁸ Karen Hornez, op. cit. , p. 117.